

Szobrok, emléktáblák, díszítőelemek Oroszlányban

“Azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk benne” – vallotta regényhősével együtt Tamási Áron, s valljuk vele együtt mindnyájan. Az otthonunknak pedig kellemesnek, melegnek, barátinak, egyszóval hozzánk tartozónak kell lenni, akkor érezzük igazán jól magunkat.

Ki teszi, vagy teheti ilyenné? A jól megválasztott berendezés bútorok, függöny, szőnyeg, képek és egyéb dísz tárgyak gondos elhelyezése és harmonikus egysége. Tágabb értelemben otthonunk a lakóhelyünk, a városunk is. Ahogy a lakásban szükséges átgondolni mi, hova kerüljön, összehangolni a berendezési tárgyakat szín, forma szerint, úgy szükséges ezt megtenni lakóhelyünkön is, ha egy köztéri szobor vagy egyéb díszítőelem kerül az utcára. Oroszlány köztéri szobrai megfelelő helyre kerültek. A Bányászok hatalmas szobrát nagy tér övezi, József Attila mellszobra a róla elnevezett iskola előtt áll, csendes park az otthona Végh Tamás alkotásának, Jális Ernő szobra a régi strandot – ma napközis tábor – díszíti, az Olvasó lányok a 3. Sz. Általános Iskola elé került. A Fürst Sándor utcában két szobor is helyett kapott az Arany János Általános Iskola előtt Sóváry János szobra, a Városkapu mellett Lux Alicé szobra.

Igen változatosak az utcanevek Oroszlányban. Neves írók, történelmi személyiségek, politikusok neve mellett fogalmakat és virágneveket viselnek. Évfordulókhoz kapcsolódóan kerültek emléktáblák néhány utca első lakóházának falára. Így Dózsa Györgyről, II. Rákóczi Ferencről, Bánki Donátról, Hunyadi Jánosról, Leniről elnevezettek. 1985. augusztus 30-án a munkásmozgalom oroszlányi mártírjairól elnevezett utcák házainak falára helyezték el a névadók mozaikképeit, Zámbo Kornél alkotásait.

Gyakran gondolok arra, hogy rohanó világunkban tudja-e mindenki, kiről nevezték el azokat az utcákat, amelyeken naponta rója az utat otthona és a munkahelye között. Az élet nagy kérdései között ez parányi, de nem szükségtelen.

Az emléktáblák szövege pontosan tájékoztat a névadóról, egyikről többet, másiról kevesebbet közöl, nem csökkentve ezzel történelmi értéküket.

Egyetlen emléktábláról azonban külön is szólnom kell, mert az nem csak tájékoztat, hanem nevel is. Nevel emberségre, kötelességteljesítésre. Ez a tábla a Hunyadi János út 1. sz. ház falán található:

Hunyadi János

1387-1456

“Azoknak a feladatoknak szentelem magam,
amiket országunk javára megoldani kötelességem
és hő vágyam is.”

A Rákóczi út Oroszlány főutcája. A háromemeletes lakóházak merőlegesen épültek az útra. Magas tűzfalaikat színes sgraffittók díszítik, amelyek a felső vakolatréteg minta szerinti lekaparásával készültek. Alkotójuk mindegyike festő.

1957-ben készítette Domanovszky Endre az Ady mozi előcsarnokában látható Táncoló lányok c. faliképét.

Simó Ágoston keramikus alkotásai – a nagyerejű Kinizsi Pált és Toldi Miklóst örökítette meg – a 3. Sz. Általános Iskola “A” épületébe kerültek.

27 éve élek és dolgozom Oroszlányban. Szemtanúja voltam a város épülésének, szépülésének, gazdagodásának. Sok játszótér, park, üzlet, lakóház épült és korszerűsödött ezidő alatt.

Régi elhatározásomat váltottam valóra azzal, hogy összegyűjtöttem a városban felállított szobrok, emléktáblák, díszítőelemek elhelyezésének idejét, az alkotók életrajzát, és fényképeken örökítettem meg az alkotásokat.

Úgy gondolom, magunkhoz tartozónak érezzük ezeket az alkotásokat, jobban becsüljük és óvjuk is, ha megismerjük őket.

Ma már kevesen tudják, hogy Lux Alice szobra (Városkapu mellett) eredetileg díszkút volt, Sóváry János szobra előtt csempével díszített medencében aranyhalak úszkáltak. Ha úgy vigyázunk a köztéri díszítőelemekre, mint otthonunk, lakásunk dísz tárgyaira, sokáig fognak bennük gyönyörködni az itt lakók.

Gyűjtésemet az alábbiak szerint rendszereztem:

1. Szobrok
2. Emléktáblák
3. Sgraffittók
4. Faliképek

Szobrok

Jálics Ernő: Vetkőző nő

A szobor a régi strand – ma napközis tábor – parkjában áll

Jálics Ernő: Kadarkút, 1895. március 13. – Budapest, 1964. augusztus 11. Szobrász. A Képzőművészeti Főiskolán Radnai Bélánál és Sidló Ferencnél tanult. 1928-tól 1930-ig a római Collegium Hungaricumban dolgozott, mint ösztöndíjas. Aktokat, portrékat, egyéni látásmódról tanúskodó köztéri szobrokat, emlékműveket készített. Művei közül való: Budapesten a Goldberger Textilművek étkezdéjének domborműve, a csongrádi iskola részére készített szobra (Földgömböt tartó nő), Ráth Gyula mellszobra Sopronban. Az egyházművészet terén is tevékenykedett.

Kerényi Jenő: Olvasó lányok

A szobor a 3. Sz. Általános Iskola előtt áll

Felállításának ideje: 1965

Kerényi Jenő: Budapest, 1908. november 20. – Budapest, 1975. július 10. Szobrász. Munkácsy-díjas (1951, 1953), Kossuth-díjas (1955), Érdemes művész (1964), Kiváló művész (1966). Az Iparrajziskolában tanult, majd a Képzőművészeti Főiskolán Bory Jenő növendéke, később tanársegédje volt. A főiskolán fővárosi ösztöndíjat, 1937-ben római ösztöndíjat kapott. Művei: Osztyapenkó emlékműve (1951), a Felvonulók csoportja (1954). Több művét őrzi a Nemzeti Galéria, Szentendrén múzeuma van.

Lesenyei Márta: József Attila mellszobra
A szobor a József Attila Általános Iskola előtt áll
Felállításának ideje: 1961

Lesenyei Márta: Budapest, 1930. január 12. Szobrász. Munkácsy-díjas. 1949-1954 között végezte tanulmányait a Képzőművészeti Főiskolán, Szabó Iván, Kisfaludi Stróbl Zsigmond és Pátzay László voltak mesterei.

Portrékat, díszkutatákat készít. Főbb munkái: Fürst Sándor emlékmű (relief, 1963. Budapest), Furulyás (kútfigura, 1964. Debrecen). Érdemes művész (1976).

Lux Alice: Leány korszóval
A szobor a Fürst Sándor utcában a Városkapu mellett áll
Felállításának ideje: 1958

Lux Alice: Gregsen Hugóné, Bustyaháza, 1906. október 23. Szobrász. Művészeti tanulmányait az Iparművészeti Főiskolán nagybátyjánál, Lux Eleknél végezte. Rómában volt tanulmányúton. Kerek plasztika, épületszobrászat mellett plakett és éremkészítéssel is foglalkozik. Fontosabb munkái: Herendi festő lány (Herend, Alkotóház előtt), Fiatalság (Ózd, terrakotta relife), Díszkút (Balassa Kórház), Leány korszóval (Oroszlány, díszkút), Felhőnéző (Kecskemét, Agronómiai Intézet).

Sóváry János: Kislány őzzel
A szobor a Fürst Sándor utcában, az Arany János Általános Iskola előtt áll
Felállításának ideje: 1959.

Sóváry János: Papolc, 1895. november 15. – Budapest, 1966. március 5. Szobrász. A Képzőművészeti Főiskolán Stróbl Alajos, Radnai Béla és Vedres Márk tanítványa volt. Rövid ideig az USA-ban élt, majd Budapesten telepedett le. Szobrain, épületplasztikáin egyszerűsített formákat alkalmazott. Ismertebb köztéri szobrai: Korsós nő (1938. Budapest), Tavasz (1955. Parád), Forrásnál (1960. Pécs-Abaliget), Fekvő nő (1965. Balatonszéplak). A tatabányai cementgyár homlokzati domborművei is Sóváry János alkotásai.

Ungvári Lajos: Szovjet emlékmű

Haraszt-hegyen, ünnepélyes avatása 1958. augusztus 24.
Jelen volt Apró Antal

Ungvári Lajos: Pérecseny, 1902. március 13. Szobrász. Kossuth-díjas. Tanulmányait az Iparművészeti Iskolán Simay Imrénél és Mátrai Lajosnál végezte. 1922-től kiállító művész. Több síremléket (pl. Szabó Lujza 1939. Kerepesi temető), köztéri szobrot (pl. Budapest: Kossuth-szobor mellékalakjai; Komló: Futballista, 1955.; Oroszlány: Szovjet emlékmű, 1958.; Debreceni Színház: Kazinczy Ferenc, 1959) készített.

Vasas Károly: Bányászok

A szobor a Rákóczi úton, a Művelődési Központ előtt áll
Felállításának ideje: 1976. szeptember 4.

Vasas Károly: Salgótarján, 1930. június 12. Szobrász. Főiskolai tanulmányait 1956-ban fejezte be. Portéit (Móricz Zsigmond), köztéren elhelyezett kompozícióit (Olvasó férfi, Sárísáp; Anya gyermekkel, Deszk stb.) tömör, erőteljes ábrázolásmód jellemzi.
Munkácsy-díj: 1971. és 1975.
Érdemes művész: 1978.

Végh Tamás: Kisfiú csikóval

A Moszkvában aranyérmert nyert szobrot 1964-ben állították fel a Petőfi Sándor utcában

Végh Tamás: Csillaghegy, 1926. február 3. Szobrász. Tanulmányait 1951-ben végezte a Képzőművészeti Főiskolán. Mestere Ferenczy Béni volt. Érmei mellett nagyméretű szobrokat is készített.

Munkácsy-díj: 1969.

Érdemes művész: 1973.

Kossuth-díj: 1978.

Emléktáblák

Bánki Donát 1859-1922

A magyar gépészet egyik legnagyobb
egyénisége, aki új víziturbinát és számos
robbanómotort szerkesztett
és Csonka Jánossal együtt feltalálta
a karburátort

1984. VI. 6. születésének 125. évfordulóján
OMBKE Oroszlányi Csoport
Oroszlányi Szénbányák

Az emléktábla a Bánki Donát út 1. sz. ház falára került.

Dózsa György

parasztvezér
1472-1514

Az emléktábla a Dózsa György út 5. sz. ház falán látható.

Hunyadi János

1387-1456

“Azoknak a feladatoknak
szentelem magam, amiket országunk javára
megoldani kötelességem és hő vágyam is.”

Az emléktábla a Hunyadi u. 1. sz. ház falán található.

“Pro patria et libertate”

A hazáért és a szabadságért

II. Rákóczi Ferenc

fejedelem

születése 300. évfordulója emlékére
állította 1976-ban Oroszlány Város Tanácsa
és a Hazafias Népfront Városi Bizottsága

Az emléktábla a Rákóczi út 1. sz. ház falán látható

A szabadságharc 125. és
Petőfi Sándor
születésének 150.
évfordulója emlékére
KISZ Városi Bizottság
Hazafias Népfront
Oroszlány
1973. március 15.

Az emléktábla az Alkotmány utcában, a 48-as ligetben áll.

Az nem lehet, hogy annyi szív hiába onta vért....
1914-1918

Oroszlány község közönsége a világháborúban hősi halált haltak emlékére 1930.

Bachnák István	Hanzlik Márton	Krcsma Pál	Szmilek Pál
Baranyai József	Hanzlik Pál	László Gusztáv	Sztraka Pál
Bosák István	Hanzlik Pál	László Rezső	Szruhár András
Demeter Károly	Illeg István	Macák Mihály	Teszlár István
Dittrich Rudolf	Illeg János	Markó József	Tamásik Pál
Dóbiás József	Janák János	Pavelka János	Varga István
Fridrich Márton	Kocsiczki Márton	Pánelik János	Varga Márton
Fridrich Márton	Kocsiczki Mihály	Petrán János	Viczena András
Gyuga János	Kostyál János	Petrán Mihály	Viczena János
Hanzlik István	Kostyál János	Plóza József	Viczena Mihály
Hanzlik János	Kostyál János	Strba István	Viczena Pál
Hanzlik János	Krcsma András	Szedlák István	Vojnár József
	Krcsma István	Szlezák István	Bartos János

A tábla jobb alsó sarkában ferdén vésve: Gombkötő Gy. Tata

Az emléktábla az Alkotmány utcában, az evangélikus templom falán található.

Bal oldali emléktábla szövege:

Felszabadításunk
emlékére
Oroszlány város
KISZESEI és úttörői
1970

Jobb oldali emléktábla szövege:

A magyar nép
szabadságáért
életüket áldozó
szovjet katonák
emlékére

Az emléktáblák a városi temetőben találhatóak.

Dicsőség a Szovjetuniónak
és hős fiainak!

Hálából állították
Oroszlány város dolgozói
1958

Az emléktábla a Haraszt-hegyi szovjet emlékműre került.

V. I. Lenin
a népek nagy vezére
a nagy októberi
szocialista forradalom
40. évfordulóján
A város dolgozói

Az emléktábla a Lenin krt. 2. sz. ház falán található.

Gönczi Ferenc

Az emléktábla a Gönczi F. u. és a Fürst S. u. kereszteződésénél, az OSZV irodájának falán van.

Gönczi Ferenc: 1888. szeptember 22. – 1945. Dachau. Tordaaaranyoson született. 1912-től dolgozott Tatabányán, mint bányász. Részt vett az 1919. szeptemberi tatabányai sztrájkban, amiért a csendőrség a komáromi börtönbe hurcolta. 1923-ban Franciaországba emigrált. Ott bekapcsolódott a francia munkások politikai mozgalmába, ezért kiutasították az országból. Hazatért, Környebányán telepedett le. Tagja volt az illegális kommunista párt oroszlányi sejtjének. 1944 szeptemberében letartóztatták. Dachauban megölték.

Kubicza Mihály

Az emléktábla Borbála-telepen, a Kubicza M. u. 2. sz. házzal szemben található.

Kubicza Mihály: 1885. augusztus 27. – 1945. január. Oroszlányban született. Foglalkozása férfi szabó volt. A Tanácsköztársaság kikiáltása után tagja lett Oroszlány község direktóriumának. A Tanácsköztársaság megdöntése után 8 évi börtönre ítélték. Szabadulása után sem tagadta meg baloldali nézeteit, s mint újságárus tevékeny szerepet vállalt Oroszlány bányamunkás mozgalmának kibontakozásában. 1944. januártól a helyi bányamunkás szakszervezeti csoport jegyzője. Tagja volt a KMP Oroszlányban működő illegális sejtjének. 1944. szeptember 8-án letartóztatták, a Margit körüti fegyházba szállították. Innen Komáromba hurcolták, ahol az embertelen kínzásokba belehalt.

Mészáros Lajos

Az emléktábla a Mészáros Lajos út 54. sz. ház falán látható.

Mészáros Lajos: 1891. november 11. – 1945 tavasz. Tornyópusztán született. 1907-ben került Tatabányára dolgozni. 1917 és 1919 között a helyi szakszervezeti csoport elnökeként küzdött a bányamunkások sorsának javításáért. Baloldali magatartása miatt 1924-ben emigrálnia kellett. Franciaországban telepedett le. 1936-ban visszatért Magyarországra. A móri bányánál sikerült elhelyezkednie. 1941-ben került az oroszlányi XVI-os bányauzemhez. 1944. szeptember 8-án letartóztatták, előbb a Margit körüti fogházba, majd onnan Dachaubá hurcolták, ahol 1945 elején meghalt.

Takács Imre

Az emléktábla a Takács I. út 18. sz. ház falán található.

Takács Imre: 1901-1945. Oroszlányban született, 1901. október 28-án. 1930-ban került a környei bányauzemhez, ahol a vájár szakmát tanulta, majd az oroszlányi XVI-os aknán dolgozott. Tagja volt a szakszervezeti helyi csoport vezetőségének, a pénztárosi teendőket látta el. Az illegális kommunista sejt tagjaként a falusi emberek körében végzett felvilágosító munkát.

1944. szeptember 8-án letartóztatták, Németországba, Dachaubába hurcolták és megölték.

Sgraffittók

1957 után az Oroszlányi Szénbányák Vállalat évi összberuházásának egy ezrelékét kulturális alapra fordíthatta. Ebből az összegből rendelték meg a Képzőművészeti Alaptól, és készítették el a Rákóczi úti házak falán lévő graffittókat.

Alkotóik: Kokas Ignác
Michnai Andrea
Orosz János
Óvári László
Szurcsik János
Vecsési Sándor

A Rákóczi út 42. sz. ház falán lévő sgraffittó jobb felső sarkában HOCK 959 felirat olvasható. Feltehető, hogy Hock Ferencsel azonos, az ő neve azonban az alkotók között hivatalosan nem szerepel. Mindössze 3 alkotásra került fel a készítő neve: Rákóczi út 58. (Óvári), Fürst S. u. 39. /saroképület/ (Kokas), Táncsics M. u. 2. /saroképület/ (Vecsési).

Sem írásos forrásból, sem adatközlőmtől (Grácia István ny. építésvezető) nem kaptam választ arra, hogy a többi sgraffittó kinek az alkotása, ezért csak pontos helyüket jelölöm meg a képek alatt. Az előbb említett 3 alkotásnál közlöm a készítőik rövid életrajzát is.

Kedves színfoltjai a Rákóczi útnak a sgraffitók, ezért megóvásukra, karbantartásukra gondolni kellene.

Rákóczi út 58. ház falán
Készítette: Óvári László, 1959.

Óvári László: Nyíregyháza, 1926. október 13. Festő. A Képzőművészeti Főiskolán 1949-1954 között Fónyi Géza és Szőnyi István tanítványa volt.

Rákóczi út 50. sz. ház falán

Rákóczi út 42. sz. ház falán

Fürst S. u. 39. sz. ház falán
Készítette: Kokas Ignác, 1959.

Kokas Ignác: Vál, 1926. március 4. Festő. Munkácsy-díjas. A Képzőművészeti Főiskolán Kmetty János és Bernáth Aurél voltak mesterei. Több hazai és külföldi kiállításon vett részt.

Rákóczi út 32. sz. ház falán

Rákóczi út 24. sz. ház falán

Rákóczi út 12. sz. ház falán

Táncsics u. 2. sz. ház falán
Készítette: Vecsési Sándor

Vecsési Sándor: Nyergesújfalu, 1930. május 18. A főiskolán 1954-ben végzett Bernáth Aurél és Fónyi Géza növendékeként. 1962-ben szerepelt a Velencei Biennálén. Érdemes művész: 1975.

Zámbó Kornél: Sportkompozíció
Sportsarnok

Zámbó Kornél: festőművész, 1969 óta él Oroszlányban. A képzőművészeti gimnázium után a Pedagógiai Főiskola rajztanári szakán folytatta tanulmányait. Majd a Képzőművészeti Főiskolán Domanovszky lett a mestere. A város képzőművészeti életének egyik irányítója.

Faliképek

Simó Ágoston faliképei
a 3. Sz. Általános Iskola "A" épületében láthatók
1967

Simó Ágoston: Székelyudvarhely, 1925. április 19. Keramikus. Az Iparművészeti Főiskolán Gádor István és Borsos Miklós tanítványa volt. Használati kerámiatárgyait 1948 óta állítja ki. 1959 óta épületdíszítő falképeket készít.
(Eger, Pincegazdaság 1959., Budapest, Georgina úti iskola 1960., Győr, Vagongyár 1963., Siófok, Balaton Szálló étterme 1964., Szigetvár, Zrínyi Filmszínház 1965.)

Domanovszky Endre: Táncoló lányok (részlet)
Ady mozi előcsarnokában, 1957.

Domanovszky Endre: Budapest, 1907. január 23. – Budapest, 1974. május 15. Kossuth- és Munkácsy-díjas festő. Kiváló művész, a Képzőművészeti Főiskola főigazgatója, a Magyar Képzőművészek Szövetségének elnöke.
A Képzőművészeti Főiskolán Glatz Oszkár növendéke 1926-1930 között. 1931-től az Iparművészeti Főiskolán, 1948-tól a Képzőművészeti Főiskolán tanít.

Zámbó Kornél: Murális falikép
4. Sz. Általános Iskola, 1982. november 3.